

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

INNOVATIVE COMPONENT FORMATION OF ENTERPRISE COMPETITIVE POTENTIAL

УДК 65.011.47:658.27:631.11

<https://doi.org/10.32843/bses.50-13>

Макаренко П.М.

д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин

Полтавська державна
аграрна академія;
член-кореспондент
Національна академія
аграрних наук України

Пілявський В.І.

к.е.н., докторант
Міжнародний університет
бізнесу і права

Процюк Н.Ю.

здобувач
Полтавська державна аграрна академія

Makarenko Petro

Poltava State Agrarian Academy;
National Academy
of Agrarian Sciences of Ukraine

Piliavskiy Volodymyr

International University
of Business and Law

Protsyuk Natalia

Poltava State Agrarian Academy

У статті проведено розроблення й обґрунтування теоретико-методологічних засад розвитку інноваційної складової частини під час формування конкурентного потенціалу підприємств аграрної сфери та управління ним. Встановлено, що управління аграрним виробництвом під час переходу до інноваційного розвитку виражається в побудові стратегії інноваційно орієнтованого розвитку підприємств галузі для визначення оптимальних параметрів власного функціонування, орієнтованого на довгостроковий період. Механізм управління інноваційно орієнтованим розвитком агропромислових підприємств базується на формуванні, реалізації та оцінюванні інноваційної стратегії з урахуванням ідентифікації суб'єктів інноваційного процесу, його змісту, визначення етапів інноваційного процесу в аграрному виробництві, а також внутрішніх і зовнішніх факторів економічного середовища, що забезпечують фактичне управління аграрним виробництвом. Визначено, що особливого значення у дослідженні інноваційного потенціалу агропромислових підприємств набувають своєчасне врахування й аналіз впливу різних параметрів на особливості його формування, що дасть змогу не тільки розробити адресні та аргументовані управлінські рішення, пов'язані зі створенням пріоритетних напрямів використання інноваційного потенціалу підприємства, але й виявити як ймовірні ризики, так і несприятливі передумови, що зачіпають процеси управління інноваційними потоками.

Ключові слова: управління, інновації, розвиток, підприємство, механізми, ефективність.

В статье проведены разработка и обоснование теоретико-методологических основ

развития инновационной составляющей при формировании конкурентного потенциала предприятий аграрной сферы и управлении ним. Установлено, что управление аграрным производством при переходе к инновационному развитию выражается в построении стратегии инновационно ориентированного развития предприятий отрасли для определения оптимальных параметров собственного функционирования, ориентированного на долгосрочный период. Механизм управления инновационно ориентированным развитием агропромышленных предприятий базируется на формировании, реализации и оценивании инновационной стратегии с учетом идентификации субъектов инновационного процесса, его содержания, определения этапов инновационного процесса в аграрном производстве, а также внутренних и внешних факторов экономической среды, обеспечивающих фактическое управление аграрным производством. Определено, что особое значение в исследовании инновационного потенциала агропромышленных предприятий получают своевременный учет и анализ влияния различных параметров на особенности его формирования, что позволяет не только разработать адресные и аргументированные управленческие решения, связанные с созданием приоритетных направлений использования инновационного потенциала предприятия, но и выявить как вероятные риски, так и неблагоприятные предпосылки, затрагивающие процессы управления инновационными потоками.

Ключевые слова: управление, инновации, развитие, предприятие, механизмы, эффективность.

In the article the development and substantiation of the theoretical and methodological foundations of the development of the innovative component in the formation and management of the competitive potential of agricultural enterprises are carried out. It is established that the management of agricultural production in the transition to innovative development is expressed in the construction of a strategy of innovation-oriented development of enterprises of the industry to determine the optimal parameters of own functioning, oriented for the long term. The mechanism of management of innovation-oriented development of agro-industrial enterprises is based on the formation, implementation and evaluation of the innovation strategy, taking into account the identification of subjects of the innovation process, its content, determination of stages of the innovation process in agrarian production, as well as internal and external factors of economic management agrarian production. Methodological approaches to the evaluation of the development of innovative processes at the present stage should take into account the stages, principles, as well as the mechanism of management of innovation processes and some features of innovative activity in agricultural production. It is determined that timely consideration and analysis of influence of different parameters on the peculiarities of its formation is of particular importance in the research of innovative potential of agro-industrial enterprises, which will not only allow to develop targeted and reasoned management decisions related to development of priority directions of using innovative potential of the enterprise, but also to identify both the likely risks and the unfavorable prerequisites that affect innovation flow management processes. The practical significance of the study lies in the fact that its scientific-theoretical results, practical proposals, conclusions and generalizations form the scientific basis for the development of strategic directions of innovative development of agro production at the sectoral and economic levels. Implementation of the proposed measures will help to increase production efficiency and ensure the process of formation of innovative development of the agro sector of the economy.

Key words: management, innovation, development, enterprise, mechanism, efficiency.

Постановка проблеми. Успішне функціонування й розвиток підприємства у сучасних умовах вимагає відповідного підходу до формування його конкурентної стратегії, виявлення конкурентних переваг, що передбачає необхідність визначення ролі та значення конкурентного потенціалу в його діяльності. На конкурентний потенціал впливають маркетинговий, інноваційний, ресурсний і творчий

потенціали, які формують внутрішні конкурентні можливості підприємства. При цьому ці потенціали перебувають у взаємозв'язку один з одним. Так, творчий потенціал безпосередньо впливає на інноваційний у сфері генерування та втілення нових ідей щодо створення нової продукції та технологій, на маркетинговий потенціал як джерело нових творчих рішень у сфері комунікативної

політики, способів просування товарів і послуг, формування довгострокових відносин з клієнтами та споживачами. Ресурсний потенціал формує матеріальну базу для розвитку маркетингового та інноваційного потенціалів і нематеріальну базу як вплив людських ресурсів на творчий потенціал. Оптимальне залучення ресурсів у господарській діяльності підприємства дасть змогу більш ефективно використовувати його інноваційний потенціал і досягти позитивного синергійного ефекту від створення й реалізації інновацій, що позначиться на розвитку конкурентних переваг підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретико-методологічні та прикладні аспекти розвитку й використання інноваційної складової частини під час формування конкурентного потенціалу підприємств аграрної сфери та управління ним висвітлені в роботах багатьох вітчизняних учених-економістів. Найбільш вагомий внесок у розгляд цього питання, на нашу думку, здійснили В. Геєць [1], О. Дацій [2], О. Єрмаков [3], С. Ілляшенко [4], І. Ксьонжик [6], Ю. Лупенко [5], М. Малік [5], Л. Мармуль [6], Б. Погріщук [5], П. Саблук [7], О. Ульяновченко [9], В. Чабан [10], О. Шпикуляк [5] та багато інших. Незважаючи на значну кількість досліджень з проблем управління конкурентним потенціалом агропромислових підприємств, багато теоретичних та методичних питань, пов'язаних із формуванням інноваційної складової частини конкурентного потенціалу підприємств галузі, залишаються не до кінця вивченими та мають дискусійний характер.

Постановка завдання. Мета статті полягає в розробленні та обґрунтуванні теоретико-методологічних засад розвитку інноваційної складової частини під час формування конкурентного потенціалу підприємств аграрної сфери та управління ним. Завданнями дослідження є визначення сутності та значення інноваційної складової частини під час формування конкурентного потенціалу підприємств аграрної сфери та управління ним; розроблення методичних підходів до обґрунтування системи управління інноваційним розвитком агропромислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Управління аграрним виробництвом під час переходу до інноваційного розвитку виражається в побудові стратегії інноваційно орієнтованого розвитку підприємств галузі для визначення оптимальних параметрів власного функціонування, орієнтованого на довгостроковий період. Проте з огляду на специфіку аграрного виробництва нами рекомендується розроблення багатоваріантної стратегії інноваційно орієнтованого розвитку, яка буде визначатись умовами й факторами зовнішнього середовища підприємств і враховувати різний рівень виробничо-ресурсного потенціалу кожного окремо взятого суб'єкта господарювання. У зв'язку

з цим управління аграрним виробництвом перш за все потрібно розглядати як систему елементів, які впливають на кінцевий результат аграрного виробництва та його подальший інноваційний розвиток. Проте для досягнення якісних перетворень і зростання ефективності функціонування аграрного виробництва підприємства галузі мають вжити комплекс заходів, які забезпечують практичне використання наукоємної інноваційної продукції, за допомогою здійснення не тільки науково-технічної, але й інноваційної діяльності.

Механізм управління інноваційно орієнтованим розвитком підприємств базується на формуванні, реалізації та оцінюванні інноваційної стратегії з урахуванням ідентифікації суб'єктів інноваційного процесу, його змісту, визначення етапів інноваційного процесу в аграрному виробництві, а також внутрішніх і зовнішніх факторів економічного середовища, що забезпечують фактичне управління аграрним виробництвом. При цьому зміни зовнішніх факторів економічного середовища часто приводять до виведення підприємства з рівноважного стану, коли воно не здатне самостійно повернутися до встановлених параметрів розвитку й оперативно реагувати на ці зміни. Водночас зовнішній вплив на підприємство виступає в ролі стимулятора до генерування необхідних управлінських рішень, що дають змогу скоригувати взаємодію елементів аграрного виробництва й привести окремо взятий суб'єкт господарювання в рівноважний збалансований стан за допомогою механізмів самоорганізації та саморегулювання. З позиції розгляду агропромислових підприємств як відкритих виробничо-економічних систем під час побудови інноваційно орієнтованої стратегії доцільно застосувати модель розвитку аграрного виробництва, яка враховує навколишній вплив, виробничо-ресурсні можливості, а також передбачає якісне оновлення виробництва шляхом соціально-економічних, виробничо-технологічних і природно-екологічних змін в аграрному секторі.

Як відомо, інноваційний розвиток пов'язаний з кількісним оцінюванням діяльності підприємств без урахування необхідності їх якісних змін у часі під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. При цьому інноваційний розвиток підприємства як системи передбачає не тільки кількісні, але й якісні зміни його параметрів і виражається у здатності підприємства до оновлення виробництва в умовах зростаючої невизначеності зовнішнього середовища. Методологічні підходи до оцінювання розвитку інноваційних процесів на сучасному етапі повинні враховувати стадії, принципи, а також механізм управління інноваційними процесами та деякі особливості інноваційної діяльності в аграрному виробництві (рис. 1).

На нашу думку, важливим положенням методології розвитку інноваційних процесів в аграрному

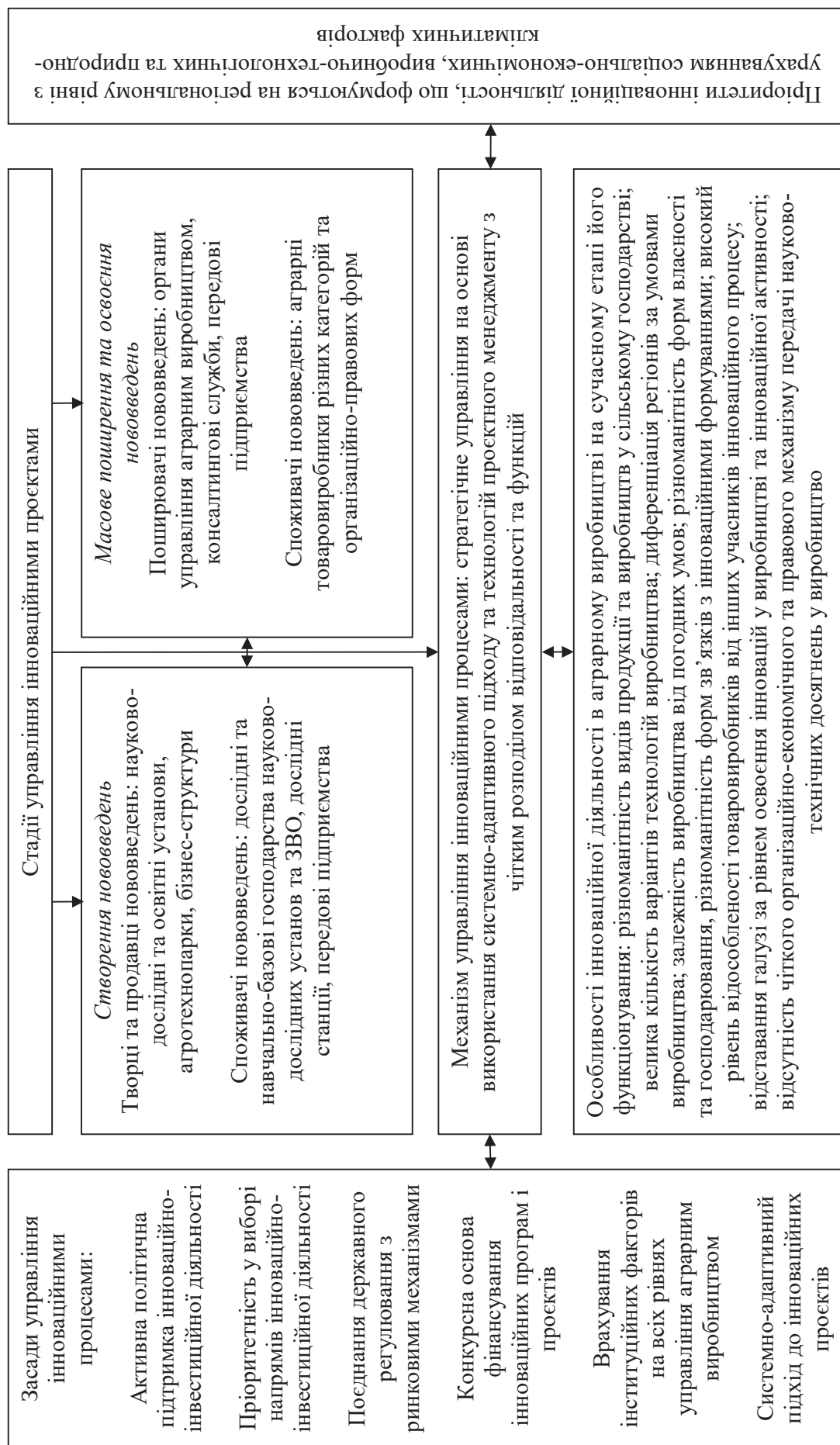

Рис. 1. Методичні підходи до обґрунтування системи управління інноваційним розвитком агропромислових підприємств

Джерело: розроблено авторами

секторі економіки є необхідність диференціації інноваційного процесу на дві стадії управління, такі як створення нововведень та масове поширення й освоєння нововведень. Такий підхід обумовлений тим, що значна кількість аграрних підприємств, будучи кінцевими споживачами нововведень, не здійснює дифузії інновацій у власний виробничий процес без попередньої апробації нововведень, що багато в чому ускладнює їх подальше поширення. При цьому мінімізація негативних наслідків впровадження інновацій, на нашу думку, сприятиме зростанню рівня інноваційної сприйнятливості підприємств до всіх нововведень. Розподіл інноваційного процесу на дві стадії управління дасть змогу згрупувати й організувати всіх учасників інноваційного процесу, оскільки на кожній його стадії є власні споживачі інновацій, а також власні особливості та технології їх поширення. Таким чином, поділ інноваційного процесу на стадії дасть змогу вирішити багато проблем організації та просування інновацій, а також управління ними.

Диференціація підприємств за рівнем їх виробничо-ресурсного потенціалу, інноваційно-інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності продукції значним чином впливає на сприйнятливості конкретних товаровиробників до впровадження й освоєння наукоємної продукції, а також впливає на ступінь ефективності використання інновацій в аграрному виробництві, тобто низка підприємств, володіючи високим потенціалом розвитку і необхідними ресурсами, здатна займатися інноваційною діяльністю та або використовувати в процесі власної господарської діяльності сучасні інноваційні технології власного виробництва, або впроваджувати вже наявні інновації на основі процесу їх комерціалізації. Водночас залишається досить велика кількість підприємств, які використовують уже поширені й часто менш ефективні технології виробництва продукції та не мають необхідних ресурсів для впровадження й комерціалізації наукоємної продукції.

Розвиток інноваційно орієнтованих структур в аграрному виробництві базується на ефективному функціонуванні інноваційної сфери, що охоплює в системному вигляді всі етапи інноваційного процесу та створює й регулює необхідні умови й чинники для формування певної інноваційної моделі розвитку підприємств галузі. Особливу роль в удосконаленні інноваційної сфери відіграє інноваційна система аграрного виробництва, ключове завдання якої полягає в посиленні інтеграційних зв'язків між державними, науково-дослідними та підприємницькими структурами, а також координації взаємних зусиль щодо забезпечення процесів освоєння та впровадження інновацій у виробництво. Проте у зв'язку з тим, що проникнення інновацій у виробничий процес відбувається поступово й залежить від багатьох факторів зовнішнього та

внутрішнього середовища, а також від готовності самого господарюючого суб'єкта впроваджувати й практично використовувати наукоємну продукцію, виникає необхідність використання сучасної спіральної моделі управління інноваційними процесами в аграрному виробництві. Така модель орієнтується на фактичний і потенційний попит на інноваційну продукцію шляхом накопичення й поширення інформації про стан ринку інновацій.

Висновки з проведеного дослідження. Нині успіх господарської діяльності будь-якого підприємства значною мірою залежить від стану його внутрішнього середовища, а також рівня прогресивності ринкової інфраструктури, соціально-демографічних, політичних, технологічних та інших умов, у яких воно функціонує. Причому вищезазначені обставини можуть як сприяти формуванню інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта, рівню та ступеню їх впливу в процесі використання інноваційного потенціалу, так й ускладнювати це. У зв'язку з цим особливого значення у дослідженні інноваційного потенціалу агропромислових підприємств набувають своєчасне врахування й аналіз впливу різних параметрів на особливості його формування, що дасть змогу не тільки розробити адресні та аргументовані управлінські рішення, пов'язані зі створенням пріоритетних напрямів використання інноваційного потенціалу підприємства, але й виявити як ймовірні ризики, так і несприятливі передумови, що зачіпають процеси управління інноваційними потоками.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Геєць В., Семиноженко В. Інноваційні перспективи України. Харків : Константа, 2006. 272 с.
2. Дацій О. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі України. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. 2011. № 1. С. 65–76.
3. Єрмаков О., Харченко Г. Агропродовольчий потенціал сільськогосподарських підприємств: формування та ефективність використання : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2014. 218 с.
4. Ілляшенко С. Інвестиційна політика держави як інструмент економічного розвитку країни. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2(19). С. 207–210.
5. Лупенко Ю., Малік М., Шпикуляк О. та ін. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 516 с.
6. Мармуль Л., Ксьонжик. І. Інвестування інноваційного розвитку харчових і переробних підприємств : монографія. Миколаїв, 2011. 153 с.
7. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери : наукова доповідь / за заг. ред. П. Саблука. Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. 342 с.
8. Погріщук Б. Стратегія інноваційного розвитку АПК: формування та реалізація. *Економіка розвитку*. 2011. № 2(58). С. 18–21.

9. Ульяновченко О. Інноваційно-інвестиційна діяльність як основа сталого розвитку економіки держави. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 2(4). С. 70–76.

10. Чабан В. Інноваційний потенціал підприємств та його оцінка. *Фінанси України*. 2006. № 5. С. 142–148.

REFERENCES:

1. Heiets V., Semynozhenko V. (2006), Innovatsiini perspektyvy Ukrainy [Innovative prospects of Ukraine]. Kh. : Konstanta, 272 s. [in Ukrainian]

2. Datsiy O. (2011), Finansove zabezpechennya innovatsiy v ahropromyslovomu kompleksi Ukrayiny [Financial support innovation in agriculture Ukraine]. Problemy investytsiyno-innovatsiynoho rozvytku. No. 1, pp. 65–76. [in Ukrainian]

3. Yermakov O. and Kharchenko H. (2014), Ahroprodovol'chyy potentsial sil's'kohospodars'kykh pidprijemstv: formuvannia ta efektyvnist' vykorystannia [Agri-food potential of agricultural enterprises: development and efficiency], Komprint, Kyiv, Ukraine. 218 s. [in Ukrainian]

4. Illiashenko S. (2013), Investytsiina polityka derzhavy iak instrument ekonomichnoho rozvytku krainy [The investment policy of the state as an instrument of economic development]. Stalyi rozvytok ekonomiky, no. 2(19), pp. 207–210. [in Ukrainian]

5. Lupenko Yu., Malik M., Shpykuliak O. and other (2014), Innovatsijne zabezpechennia rozvytku sil's'kohospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Innovative software of development of agriculture Ukraine: Problems and Prospects], Institute of Agrarian Economy, Kyiv, Ukraine. 516 s. [in Ukrainian]

6. Marmul' L. and Ks'onzhuk I. (2011), Investuvannia innovatsiynoho rozvytku kharchovykh i pererobnykh pidprijemstv [Investment innovative development of food and processing enterprises], Mykolaiv. 153 s. [in Ukrainian]

7. Sabluk P. (2011), Orhanizatsiyno-ekonomichna modernizatsiya ahraryoi sfery [Organizational and economic modernization of the agricultural sector]. Kyiv : NNTs IAE, p. 342. [in Ukrainian]

8. Pohrshchuk B. (2011), Stratehiia innovatsiynoho rozvytku APK: formuvannia ta realizatsiia [The strategy of innovative development of agriculture, development and implementation]. Ekonomika rozvytku. No. 2 (58), pp. 18–21. [in Ukrainian]

9. Ul'ianychenko O. (2015), Innovatsiyno-investytsiyna diyal'nist', yak osnova staloho rozvytku ekonomiky derzhavy [Innovation and investment activity as the foundation for sustainable national economic development], Naukovyj visnyk Mukachivs'koho derzhavnoho universytetu, vol. 2(4), pp. 70–76. [in Ukrainian]

10. Chaban V. (2006). Innovatsiinyi potentsial pidprijemstv ta yoho otsinka [Innovation potential of enterprises and their estimation]. Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine. No. 5, pp. 142–148. [in Ukrainian]